

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № ЛН.К.1
Дата 21.04.2022

Изх. №116/ 20.04.2022г.

ДО

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД НА Р БЪЛГАРИЯ

к. д. № 3/2022 г.

СТАНОВИЩЕ

От:

СДРУЖЕНИЕ "НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА",

вписано в Търговския регистър и регистъра на ЮЛНЦ с ЕИК 175121020, със седалище гр. София, адрес на управление гр. София, 1463, бул. „Витоша“ № 58, ет. 4, представлявано от Георги Василев Богданов в качеството му на изпълнителен директор

Относно: Искане за обявяване на противоконституционност на § 5 от Преходните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс (Обн., ДВ, бр. 103/ 2020)

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С Определението си от 22 март 2022 г. Конституционният съд на Република България, по силата на чл. 20а, ал. 2 от ПОДКС, отправи покана до Сдружение „Национална мрежа за децата“ („НМД“), в качеството си на неправителствена организация, обединение на над 130 други граждански организации и експерти, да представи становището си във връзка с отправеното искане от Омбудсмана за противоконституционност на § 5 от Преходните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс (Обн., ДВ, бр. 103/ 2020) – предмет на конституционно дело № 3/2022 г. по описа на Конституционния съд за 2022 г., което е допуснато за разглеждане по същество.

В тази връзка и предвид отдадеността ни на работата по защита правата на децата и широката ни членска маса от над 130 граждански и професионални организации и

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

експерти, работещи с и за деца и семейства в цялата страна, включително родителски организации, Ви представяме становището ни по отправените искания за противоконституционност на § 5 от Преходните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс.

Обръщаме внимание на многоуважаемия Конституционен съд, че НМД вече публично се е застъпила за изменението на чл. 62 от СК, обнародвани в ДВ, бр. 103/2020 г. в контекста на разширяването на кръга от лица, имащи право да оспорват бащинството и да отправят искане за установяване на произход. Предвид това считаме, че въпросната разпоредба, придаваща обратно действие на закона, не противоречи на правната сигурност и стабилитета на семейноправните отношения, така както същите са уредени с Конституцията на РБ, в унисон е с интереса на децата в подобни производства и не следва да бъде прогласявана нейна противоконституционност.

На база на това, Национална мрежа за децата НЕ се солидаризира с депозираното от Омбудсмана искане по чл. 150, ал. 3 от КРБ, въз основа на което е образувано настоящото к.д. № 3/2022 г., като подкрепя виждането, че § 5 от Преходните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс (Обн., ДВ, бр. 103/ 2020) („§ 5 от ПР“) е конституционносъобразен и не противоречи на основните принципи и основните права на гражданите, залегнали в устоите на Конституцията.

Същевременно, Национална мрежа за децата поддържа, че конкретните съдебни производства, които са образувани на основание оспорваната разпоредба следва да бъдат разглеждани със засилено внимание относно начина, по който едно евентуално съдебно решение за произход би се отразило върху детето и неговия интерес. Единствено посредством това може да се намери балансът между правата на биологичния баща, от една страна, и интересите и психо-емоционалното здраве на децата, от друга.

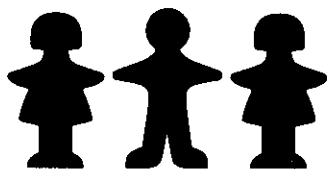
Основанията ни са следните:

1. § 5 от ПР дава възможност по отношение на лицата, за които обстоятелствата, обуславящи правото на иск по чл. 62, ал. 1, изречение трето и ал. 5, изречение първо от СК, са били налице преди влизането в сила на ЗИДСК от 2020 г., сроковете за предявяване на съответните иски да текат от влизането в сила на цитирания ЗИДСК. С това практически се позволява *ex tunc* действие на закона досежно

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

цитираните искове по чл. 62, ал. 1 и ал. 5 от СК, с цел съобразяване на правната уредба на страната с осъдителните решения спрямо България по делото „Докторов срещу България“ (жалба № 15074/08) и „Л.Д. и П.К. срещу България“ (жалба № 7949/11 и № 45522/13). Придаването на обратно действие на тази разпоредба е в унисон с чл. 8 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи („ЕКЗПЧОС“) и чл. 7 и чл. 9 от Хартата на основните права на Европейския съюз („ХОПЕС“), имащи пряко приложение и директен ефект в българския правен мир, съгласно чл. 5, ал. 4 от КРБ. Чл. 8 от ЕКЗПЧОС и чл. 7 и чл. 9 от ХОПЕС включват правото на зачитане на личния и семейния живот на гражданите. Разпоредбите следва да бъдат тълкувани двупосочно, като негативно задължение за ненамеса на държавата в тези отношения, а от друга - като създаващи позитивноправното задължение на държавите да охраняват правото на семеен живот в случаите, когато са създадени стабилни отношения, наподобяващи семейните, дори и да не е налице семейство по стриктния смисъл на закона. Същевременно обаче отношенията по произход са един специфичен клас отношения, който предполага засилен стабилитет – обстоятелство, което изначално привидно изключва възможността за прилагане на обратното действие на разпоредби, касаещи именно произхода. Същевременно обаче в конкретния контекст съществуващата правна уредба в страната до ЗИДСК (Обн., ДВ, бр. 103/ 2020) практически е изключвала една голяма група от лица – а именно съпругът на майката и претендиращите биологично бащинство, да оспорят или установят своето бащинство. Последното практически съставлява едно дискриминативно отношение спрямо тези две големи групи лица, без да е налице друга ценност, чието охраняване да се търси и с оглед на която подобно ограничение да бъде пропорционално. Нещо повече, в контекста на охраняване на най-добрия интерес на детето, който следва да е водещ във всякакви съдебни и административни производства съгласно Конвенцията на ООН за правата на детето, съдът в производствата по исковете по чл. 62 от СК ще следва да извърши преценка доколко установяването на истинността на семейноправните отношения в конкретния случай би било в интерес на детето. Последното пък ще бъде именно и онзи способ, посредством който да се запази правната сигурност, в случаите когато разкриването на истинността на произхода не би била от интерес на детето. Действително, преценката за това доколко е в интерес на детето да бъде установен действителният баща е сложна и следва да обхваща множество аспекти, сред които емоционалните, социални, материални и психични въздействия върху детето, които едно сходно решение би породило. От една страна, подобни производства дават

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

възможност за установяване на истинността за произхода от бащата, а оттам и за възникващите отношения с това лице, включително и от наследственоправно естество. Последното би имало позитивен характер, доколкото детето на подобен баща към датата на произнасяне на подобно решение няма установен баща, респективно не са сформирани де факто подобни отношения. От друга страна, в случаите, когато детето, чийто произход се иска, има отношения от години с лице, което практически изпълнява ролята на баща, допускането на съдебно решение за преуреждане на тази фактическа обстановка би имало потенциала да създаде множество последващи травми, чието предотвратяване може да се препятства, ако не бъде уважен искът в интерес на детето. Подобни изводи се споделят и от ЕКЗПЧОС по делото *Mikulić v. Croatia* (no. 53176/99), съгласно което при всяко установяване на произхода от бащата съдилищата са длъжни да вземат предвид основния принцип за най-добрия интерес на детето, като очертаят баланса между две различни права – тези на родителя, който търси установяване на произхода, и тези на детето, чийто произход се иска. Последното е в съзвучие с редица други дела на ЕСПЧ, съгласно които стабилността на семейните отношения е ценност, която следва да бъде охранявана, включително и посредством прилагане на редица преклузивни срокове. Съдът в Страсбург признава, че правна регулация, която цели да се поддържа стабилност в социалните отношения, като дава превес на вече установения законен произход, е изцяло в унисон с чл. 8 от ЕКЗПЧОС. Придаването на *ex tunc* действие на исковете по чл. 62, ал. 1 и ал. 5 от СК не би противоречало на ЕКЗПЧОС, ако при уважаването или отхвърлянето на подобни искове бъде осъществен всеобхватен, мултидисциплинарен и задълбочен анализ на това как едно подобно решение би се отразило на интереса на детето, който всякога трябва да е водещ. Предвид обстоятелството, че действието на § 5 от ПР е ограничено за период от 1 година от влизане в сила на закона, който срок понастоящем е изтекъл, и предвид липсата на яснота относно това колко са били инициирани производствата по този ред, считаме, че приемането на противоконституционност на цитирания параграф би имала още по-пагубно въздействие върху правната сигурност, поради което и това не следва да бъде уважено.

2. На следващо място, считаме, че § 5 от ПР не накърнява търсенията стабилитет на семейните отношения, а напротив – предоставя възможност за намирането на баланс между истинността, която се цели да бъде постигната с обратното действие на исковете по чл. 62, ал. 1, изр. 3 и ал. 5 от СК, и истинността на отношенията по

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

произход. В този контекст трябва да бъде отчетено, че понятието „семейство“, съгласно член 8 от Конвенцията, не се ограничава единствено строго до брачни отношения и може да обхваща други фактически „семейни връзки“, когато страните живеят заедно извън брак (Johnston and Others v. Ireland, § 56; Van der Heijden v. the Netherlands [GC], § 50). Дори при липса на съжителство все пак може да има достатъчно връзки за семеен живот (Kroon and Others v. the Netherlands, § 30; за разлика от Azerkane v. the Netherlands, § 65), тъй като съществуването на стабилен съюз може да е независимо от съвместното съжителство (Vallianatos and Others v. Greece [GC], §§ 49 и 73). Обратното действие на оспорваната разпоредба следва да отчита тези практически съществуващи и сформирани семейни връзки на детето и в случай, че същите биха били преустановени в разрез с интереса на детето, то съответният иск да не бъде допускан. Това обаче е част от правораздавателната власт, в чиито компетенции единствено лежи правомощието на база на събраните конкретни доказателства да установи степента, до която едно подобно преуреждане би било в интерес или не на детето и не би противоречало на правото на семеен живот на лицата, участващи в тях. С оглед на това, правото на семеен живот по начина, по който е регулирано в ЕКЗПЧОС и ХОПЕС, обхваща и потенциалната връзка, която може да се развие между дете, родено извън брака, и биологичния баща. За да се ползва от закрилата на Конвенцията и Хартата биологичният баща следва да бъдат отчетени редица други фактори, които могат да определят реалното съществуване на близки лични връзки в тези случаи. Същите обемат естеството на връзката между биологичните родители и демонстрирания интерес и ангажираността на бащата към детето както преди, така и след раждането (Nylund v. Finland (dec.); L. v. the Netherlands, § 36; Anayo v. Germany, §5). Приемането на бланкетна възможност за ретроактивно действие на цитираните искове по чл. 62 от СК се явява възможност подобна преценка за всеки конкретен случай да бъде осъществена именно от съда, който се явява единственият орган, който да може я осъществи.

3. Законодателят посочва като определящо основание за приемането § 5 от ПР на ЗИДСК Решения на ЕСПЧ по делото „Докторов срещу България“ (жалба № 15074/08) и „Л.Д. и П.К. срещу България“ (жалба № 7949/11 и № 45522/13), съгласно които ЕСПЧ заключава, че законова регламентация, предвиждаща ограничен период за оспорване на бащинството, противоречи на чл. 8 от ЕКЗПЧОС, поради нейната непропорционалност и неотчитане на релевантни особени интереси, както и с оглед

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

стриктния подход при нейното прилагане. Това дава обосновка и на придаването на *ex tunc* действие на разпоредбата, чиято конституционосъобразност се оспорва от Омбудсмана, за ограничения срок от 1 година от датата на влизане в сила на ЗИДСК. Така установеното с влязло в сила решение относно бащинство би поставило в действие всички права и задължения между установения баща и детето, в случаите, когато последното по преценка на съда е в интерес на детето и не противоречи на сформираните де факто семейни отношения с трети лица. Поради това поддържаме, че придаването на обратно действие на възможността за подобни искове не поставя в неоправдан риск стабилитета на установените родствени връзки и правната сигурност, която неоспоримо е водеща в регулирането на семейноправната сфера.

4. Действително, придаването на ретроактивно действие на разглежданите разпоредби действие практически би отварило възможността за иницирането на подобни производства спрямо всеки български гражданин, независимо от неговите години, пол, статус, което неимоверно би създавало възможност за особено силно негативно въздействие върху психичното и емоционалното здраве не просто на децата, но и на всяко едно лице, чийто произход се търси. Същевременно, ролята на съда ще бъде именно в това да направи преценка за степента до която подобно преуреждане би било в унисон с интереса на детето. Сравнителноправният анализ показва, че при сходен казус Федералният конституционен съд на Германия (ФКС), например, е имал случай да посочи в свое Решение 1 по к.д. 1493/96 и Решение 1 к.д. 1724/01 на ФКС, че при предвиждане на срокове за упражняване на правото на оспорване законодателят трябва да гарантира, че биологични бащи, които не са имали това право до този момент, следва да бъдат поставени в положение, при което ще бъде гарантирано правото им на оспорване. Даденото тълкуване от страна на ФКС обаче ясно установява, че простото придаване на ретроактивно действие на нормата следва да бъде обмислено и преценено от страна на законодателя, така щото да не накърнява други, защитими еднакво права, ведно с най-добрия интерес на детето (или съответния възрастен), което в продължение на години е живяло с ясната представа за своя произход. В този ред на мисли, считаме, че законодателят е намерил справедлив и конституционосъобразен баланс между нормирането на ретроактивно действие на цитираните искове по чл. 62 от СК от 1 г. от влизане в сила на ЗИДСК и опазването стабилитета на семейноправните връзки, предоставяйки възможността именно на съда да осъществи оценка на степента, до която едно производство за установяване на произход би било в интерес на детето.

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

5. На последно, но не по значение място, пълният каталог с права на децата не са предмет на изрична конституционна уредба, съгласно основния закон на Р България. Независимо от това, съобразно разпоредбата на чл. 47, ал. 3 от Конституцията всички деца имат равен статут, независимо от произхода си, вкл. без значение дали родителите им са се намирали в граждански брак, или не. Същевременно, при преценка за пропорционалност между две равнозащитими права, примат трябва да получи това, което охранява най-добрия интерес на детето. Придаването на *ex tunc* действие на чл. 62 от СК привидно създава впечатление, че превес взима интересът на биологичния баща, който може във всеки един момент еднолично да поиска да установи произхода на свое дете. Същевременно обаче право на същото това дете е да знае за действителния си произход, и в случай че последното би било в негов най-добър интерес, следва да бъде подкрепено разбирането за съвместяването на принципа на истинността и стабилността, посредством които едновременно се защитават интересите и на биологичния баща, и на детето.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Национална мрежа за децата счита, че § 5 от Преходните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс (Обн., ДВ, бр. 103/ 2020 г.) НЕ следва да бъде прогласен за противоконституционен или противоречащ на основните принципи и основните права на гражданите, залегнали в устоите на Конституцията. Същевременно, Национална мрежа за децата поддържа, че при решаването на подобни казуси с особено внимание от страна на съда следва да бъде намиран справедлив баланс между правата на биологичния баща, най-добрия интерес на детето и опазването стабилитета на семейноправните връзки, с оглед правата, интересите и психо-емоционалното здраве на децата.

20.04.2022 г.
гр. София

С уважение:

Георги Богданов

